

І.А. Белко, здобувач*

Подільський державний аграрно-технічний університет

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Умови формування ринкової економічної системи України актуалізували проблему ефективності стратегічного управління господарюючими суб'єктами як у практичному, так і теоретичному аспектах. Визначення рівня розвитку аграрних підприємств є важливим завданням їх власників при прийнятті управлінських рішень і розробці ефективних стратегій майбутньої діяльності. У сучасних кризових умовах господарювання необхідно, щоб показники оцінки рівня розвитку підприємства враховували всі параметри зовнішнього середовища, серед яких: ринкова кон'юнктура, екологічна безпека, орієнтація на прогресивні технології та матеріали тощо.

Різноманітні існуючі моделі ефективності господарювання не завжди дають надійні результати на практиці підприємств, тому що сільське господарство має цілий ряд специфічних особливостей, які формують її особливу організаційно-виробничу структуру та кінцеві фінансові результати. Побудова системи показників аналізу та оцінки рівня розвитку підприємств є складним і актуальним завданням, яке розглядається у статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток сільськогосподарських підприємств є основою прогресивної динаміки національної економіки будь-якої держави. В Україні сільське господарство є однією з базових галузей, зокрема від розвитку аграрного сектору залежить розвиток інших галузей. В умовах кризових змін в економіці на перший план виходять виробники, оскільки реальний сектор економіки має найбільший вплив на її ефективність. В умовах ринку вирішення завдання стабілізації становища аграрних підприємств вимагає грамотної оцінки щодо їх розвитку.

Серед вчених-економістів, які значну увагу приділяють проблемі оцінюванню фінансово-господарської діяльності підприємства, варто виділити таких: В. Андрійчук [20], Б. Андрушків [26], Н. Афанасьєв [1],

---

* Науковий керівник: А.Д. Чикуркова, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри менеджменту організацій і адміністрування

М. Білошкурський [23], М. Білик [24], Ю. Вебер [16], Н. Горицька [25], В. Дієсперов [21], П. Друкер [13], А. Загородний [24], В. Зінченко [18], В. Івлєв [2], Р. Каплан [14], П. Кіндрацька [24], М. Кизима [18], О. Кузьмін [12], О. Мельник [17], П. Нивен [19], Д. Нортон [14], І. Олексів, А. Пилипенко [18], К. Редченко [15], К. Спенсер [4], М. Тимошук [12], Н. Цопа [3], Г. Швиданенко [22] та ін. Підходи до формування системи показників, запропоновані у роботах зазначених авторів, характеризуються різноманітністю функціонального призначення систем, переліком показників, методами розрахунку числових значень показників та діапазонами оцінювання, відображенням зв'язків між показниками тощо. Не існує єдиних методичних підходів до формування структури та складу показників, які пропонуються в межах відповідних системних груп, не завжди чітко визначені цілі та умови застосування окремих систем показників тощо. З огляду на це, виникає необхідність подальшого розвитку теоретико-методичних положень щодо побудови системи показників оцінки рівня розвитку аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток підприємства проявляється через поліпшення параметрів виробничих або бізнес-процесів чи управління ними, внаслідок чого підвищується ефективність діяльності підприємства у поточному періоді порівняно з базовим [1, с. 4; 2].

Розділяємо точку зору Н.В. Цопи, яка вбачає у розвитку підприємства спрямовану, закономірну зміну його стану, якому притаманні властивості заощадження і зростання значень якості функціонування вище порогу безпеки, темпів приросту якості функціонування підприємства не нижче приросту економіки і конкретного ринкового оточення [3, с. 143].

Ефективним вважається розвиток підприємства, коли значення усіх цільових показників не погіршуються, а значення хоча би одного із них поліпшується за певний проміжок часу, або ж передбачається компенсація погіршення значень одних цільових показників, за рахунок поліпшення інших [4, с. 69; 5, с. 71].

Як показують результати дослідження літературних джерел за проблемою, не існує єдиного підходу до побудови систем індикаторів. До того ж основні розбіжності стосуються структурованості систем індикаторів, кількісного переліку, зв'язку зі стратегією розвитку, інформаційного наповнення тощо.

У загальному розумінні показник - це свідчення, доказ, ознака чогонебудь; наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; дані

про досягнення у чому-небудь; дані, які свідчать про кількість чого-небудь [6, с. 598]. За іншими визначеннями, показник - це кількісна характеристика певної властивості соціально-економічних об'єктів та процесів [7, с. 786]; якісна величина, що є результатом розрахунків чи вимірювання [8, с. 562]. Отже, економічні показники являють собою систематизовану та згруповану за певними принципами економічну інформацію.

Що до поняття “індикатор”, то воно трактується як: цифровий показник зміни економічної величини, що використовується для обґрунтування економічної політики, спрямованості розвитку економічних процесів та оцінювання їх результативності [9, с. 652; 10, с. 192]; орієнтовний економічний показник, вимірник, що дає змогу певною мірою передбачати, в якому напрямі варто очікувати розвиток економічних процесів [11, с. 246].

В результаті дослідження понять “показник” та “індикатор” виникає необхідність уточнення їх змісту, їх взаємозв'язків та умов застосування в контексті управління розвитком підприємств. Проведені дослідження дають змогу стверджувати, що “показник” потрібно розглядати як кількісний вимірник стану, розвитку певного об'єкта (суб'єкта), процесу чи явища. Показники можуть бути індикаторами тоді, коли за їх допомогою відслідковують та аналізують тенденції зміни різних сфер діяльності підприємства. Тобто із великої кількості показників вибирають ті, які є пріоритетними та відображають стан і динаміку основних напрямів діяльності. Отже, індикаторами можна вважати ключові показники, що систематично відстежуються, оцінюються та аналізуються, які дають змогу прогнозувати та відображати тенденції розвитку підприємства.

Для вітчизняних аграрних підприємств характерним є застосування груп показників використання матеріальних, енергетичних, трудових і фінансових ресурсів, завантаження техніки та ефективності виробничо-господарської діяльності. Натомість у ринковій економіці інформаційним джерелом для прийняття управлінських рішень є не лише показники загальної фінансової і статистичної звітності, але і результати ринкової діяльності. Тобто до переліку таких цільових показників крім економічних (рентабельність, прибутковість тощо), повинні входити й такі показники, як задоволення потреб і очікувань споживачів, удосконалення системи корпоративного управління, мотивування персоналу підприємства, поліпшення бізнес-процесу, задоволення потреб та інтересів акціонерів, соціальна відповідальність тощо [12, с. 24].

П. Друкер зазначав, що під час оцінювання діяльності підприємства необхідно використовувати показники товарообігу, наданих послуг, виробничого процесу, маркетингової діяльності, обслуговування, впровадження технологій, підготовки та навчання кадрів [13, с. 113].

Збалансована система показників Нортон-Каплана дає змогу поєднати фінансові та нефінансові індикатори у різних сферах (фінанси, споживачі, бізнес-процеси, кадровий потенціал) та слугує інструментом стратегічного управління підприємством [14, с. 13]. Інша система показників - (Tableau de board) передбачає побудову піраміди індикаторів, які розгалужуються за усіма сферами діяльності, враховуючи взаємозв'язки та взаємовпливи. У цій системі використовують дві категорії показників: цільові (визначають керівники вищого рівня управління відповідно до обраних стратегій розвитку) та функціональні (показники, які істотно впливають на досягнення цільових показників) [15].

Отже, основні показники оцінки рівня розвитку підприємства можна групувати за такими напрямками його діяльності: виробництво і освоєння нових видів продукції; матеріально-технічне забезпечення, праця і соціальний розвиток; інвестування; фінанси тощо. Крім того, показники можна класифікувати ще за такими ознаками, як економічний зміст, економічне призначення, спосіб відображення властивостей предмету дослідження тощо.

Існує класифікація показників за часовим горизонтом: стратегічні та оперативні показники. Для стратегічних характерним є відбиття стратегічної сутності, а для оперативних – будь-яка сфера діяльності підприємства.

На думку Ю. Вебера системи індикаторів можна умовно поділити на діагностичні та інтерактивні. До того ж діагностичні системи забезпечують функціонування підприємств та не потребують постійної уваги з боку менеджерів, а інтерактивні - вимагають пильної та систематичної участі персоналу системи менеджменту, постійного навчання та самовдосконалення працівників, контролювання. Діагностичні системи ґрунтуються на чітко визначених принципах: врахування кількісних критеріїв діяльності підприємства, закріплення відповідальних осіб за досягнення конкретних індикаторів, забезпечення опису взаємозв'язків між індикаторами, доступність збирання інформації стосовно індикаторів тощо. Інтерактивні системи, як правило, пов'язані із нефінансовими показниками, що призводить до додаткових затрат ресурсів, часу та зусиль для збирання інформації, аналізу тощо, на відміну

від фінансових показників, які достатньо повно представлені у стандартній статистичній і фінансовій звітності підприємств [16].

Дослідження показали, що до основних принципів формування системи показників оцінки діяльності підприємств необхідно віднести:

- зв'язок індикаторів зі стратегією розвитку підприємства у довгостроковій перспективі;
- релевантність (індикатори повинні чітко відображати місію і підпорядковані їй компліментарні цілі розвитку підприємства);
- цілісність охоплення усіх сфер діяльності підприємства та усіх ієрархічних рівнів управління, необхідність урахування як фінансових, так і нефінансових індикаторів;
- інтегрованість у систему менеджменту підприємства та інформаційна доступність індикаторів для усіх менеджерів,
- інформаційна прозорість, наочність та доступність індикаторів (у систему входять такі показники, які можна оперативно розраховувати і відстежувати, а також є простими і зрозумілими для аналізу і порівняння);
- взаємоузгодженість, взаємозалежність та збалансованість індикаторів,
- формальне представлення та кількісне вираження значень індикаторів (розрахунок числових значень індикаторів за однозначними алгоритмами без жодних суб'єктивних оцінок, переведення якісних значень у кількісну шкалу на підставі теорії нечітких множин і формування лінгвістичних змінних та вагових коефіцієнтів);
- обмеженість кількості індикаторів (не більше 25) [2, с. 28-32; 16, 17, с. 46-50; 18, с. 142-145, 19, с. 36].

На наш погляд, з урахуванням критерію ефективності В. Парето потрібно формувати мінімальну кількість показників у системі аналізу та оцінки рівня розвитку підприємства, що забезпечить наочність тлумачення їх числових значень та зручність використання.

Сукупність взаємопов'язаних економічних показників, за допомогою яких можна отримати вичерпну кількісну та якісну інформацію про діяльність та розвиток підприємства, утворює систему економічних показників [9, с. 367]. Формування та впровадження такої системи сприяє обґрунтованому плануванню, дієвому контролю та оперативному регулюванню розвитку підприємства. Групи показників оцінювання діяльності підприємства та його розвитку, які виокремлюють деякі дослідники (таблиця).

**Система показників оцінки діяльності підприємства
та його розвитку**

Група	Показник	Автори
1	2	3
1. Показники ефективності	<ul style="list-style-type: none"> - прибуток. - витрати підприємства. - відносне вивільнення оборотних коштів. - продуктивність праці (виробіток). - обсяг виробництва продукції (валовий дохід): - рентабельність продукції; - коефіцієнт оборотності активів. - фондовіддача (капіталовіддача), - інші. 	<p>В. С. Дієсперов [21, с. 70]; О. Г. Швиданенко [22, с. 251- 293]; П. Кіндрацька [24, с. 348], В. Івлєв [2, с. 57-58], М Білошкурський [23, с. 16]; О.Мельник [17, с. 94],</p>
2. Показники продукції	<ul style="list-style-type: none"> - інтегральний показник якості продукції. - стадія життєвого циклу, - екологічність. - технологічність. - ресурсомісткість (фондомісткість), - інноваційність, - лідерство. - питома вага продукції на експорт, - структура асортименту продукції. - коефіцієнт оновлення асортименту продукції, - інші 	<p>В. Івлєв [2, с. 57-58], Н. Горицька [25], О. Г. Швиданенко [22, с. 251- 293].</p>
3. Показники ресурсів		
матеріальних	<ul style="list-style-type: none"> - коефіцієнт придатності основних засобів; - коефіцієнт оновлення основних засобів. - питома вага активної частини основних засобів, - питома вага матеріальних витрат в операційних витратах, - матеріаловіддача, - інші 	<p>В. Івлєв [2, с. 57-58], О.Г. Швиданенко [22, с. 251- 293]; Н. Горицька [25, с. 69-70]</p>
фінансових	<ul style="list-style-type: none"> - інтегральний показник фінансового стану підприємства, - інтегральний показник ймовірності банкрутства. - коефіцієнт автономії. - коефіцієнт структури залученого капіталу; - співвідношення позикових та власних коштів, - коефіцієнт маневреності власних коштів, - коефіцієнти ліквідності, - коефіцієнт заборгованості, - коефіцієнт фінансової стійкості; - коефіцієнт оборотності власного капіталу; - інші. 	<p>В. Івлєв [2, с. 57-58], П. Кіндрацька [24, с.348], М. Білошкурський [23, с. 16];</p>

<i>Продовження таблиці</i>		
1	2	3
трудових	- трудомісткість продукції; – інші.	В.С. Дієсперов [21, с. 70]; О.Г. Швиданенко [22, с. 251- 293]; П. Кіндрацька [24, с. 348], В. Івлєв [2, с. 57-58]. М. Білошкурський [23, с. 16]. О. Мельник [17, с. 94]
енергетичних	- енергоємність продукції; – інші.	В.Г. Андрійчук [20, с. 64-65].
інформаційних	- інтегральний показник інформаційного забезпечення, - рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, - інші.	В. Івлєв [2, с. 68]. О.Г. Швиданенко [22, с. 251- 293]; Н. Горицька [25, с. 69-70]
нематеріальних	- імідж підприємства. - рівень партнерських відносин, - рівень лояльності споживачів, - капітал торгової марки. - інтелектуальний потенціал підприємства, - інші.	В. Івлєв [2, с. 68]. О.Г. Швиданенко [22, с. 251- 293]; Н. Горицька [25, с. 69-70]
4 Показники операційної діяльності	- коефіцієнт відтворюваності технологічного процесу, - питома вага операційних витрат у загальному обсязі доходу від реалізації продукції; - загальне обертання капіталу; - обертання власного капіталу; - рівень досягнення бюджетної ділової активності підприємства, - адаптація підприємства до структурних зрушень на ринку, - інші.	В.С. Дієсперов [21, с. 70]; О.Г. Швиданенко [22, с. 251- 293]; П. Кіндрацька [24, с. 348], В. Івлєв [2, с. 57-58], М. Білошкурський [23, с. 16]; О. Мельник [17, с. 94]
5. Показники системи менеджменту	- коефіцієнти, які відображують зміни рівня організації праці: розподілу праці, раціональності прийомів праці, організації робочого місця, умов праці, використання кваліфікації працюючих, виконання обов’язків, рівня керованості, методів управління; технічної оснащеності та ін. - коефіцієнти, які характеризують зміни рівня організації виробництва: спеціалізації, використання засобів праці, трудової дисципліни, обґрунтованості управлінських рішень та ін; - коефіцієнти, які визначають зміни рівня організації управління виробництвом: ритмічності виробництва, якості виконання управлінських функцій, оперативності управління, стабільності кадрів, оснащеності управлінської праці засобами обчислювальної техніки і оргтехніки, підготовки і підвищення кваліфікації кадрів, розподілу праці в апараті управління, раціональності методів управління.	В. Івлєв [2, с. 57-58], О.Г. Швиданенко [22, с. 251- 293]; Н. Горицька [25, с. 69-70]

<i>Продовження таблиці</i>		
1	2	3
6. Показники рівня розвитку	<ul style="list-style-type: none"> - частка ринку (питома вага товарів підприємства на зовнішньому та внутрішньому ринках), - частка сертифікованих на відповідність міжнародним стандартам видів продукції підприємства, - індекс цінової конкурентоспроможності, - наукоємність продукції, - рівень задоволення потреб ринку; - інтегральна оцінка інвестиційної привабливості, - інші. 	В.Г. Андрійчук [20, с. 64-65]. В.С. Дієсперов [21, с. 70]; О.Г. Швиданенко [22, с. 251- 293]; П. Кіндрацька [24, с. 348], В. Ивлєв [2, с. 57-58], М. Білошкурський [23, с. 16]; О. Мельник [17, с. 94], Н.Б. Кірич [26, с. 112].

*Складено за дослідженнями автора.

Отже, ґрунтуючись на основних принципах формування системи показників оцінювання діяльності підприємств, відомі системи показників та власні наукові дослідження, виділено шість груп показників оцінювання діяльності підприємств, а саме: показники ефективності; показники продукції, показники ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових, енергетичних, інформаційних, нематеріальних); показники операційної діяльності; показники системи менеджменту та показники рівня розвитку. Кожна з цих груп характеризує певний аспект діяльності підприємства. Так, показники ефективності дають змогу оцінити діяльність підприємства, загалом, а показники продукції показують її якість, стадії життєвого циклу, інноваційність тощо. Показники ресурсів характеризують усі наявні ресурси на підприємстві та ефективність їх використання. Показники операційної діяльності, системи менеджменту та рівня розвитку підприємств розкривають рівень управління підприємством тощо.

Висновки. Визначення рівня розвитку аграрних підприємств є важливим завданням їх власників при прийнятті управлінських рішень і розробці ефективних стратегій майбутньої діяльності. У сучасних кризових умовах господарювання необхідно, щоб показники оцінки рівня розвитку підприємства враховували всі параметри зовнішнього середовища, серед яких ринкова кон'юнктура, екологічна безпека, орієнтація на прогресивні технології та матеріали тощо. У практиці сучасних аграрних підприємств характерним є використання систем лише фінансових показників діяльності. Такі системи є показовими в умовах антикризового управління, однак в сучасних умовах все більшої

важливості набувають нематеріальні активи підприємств, ринкові фактори впливу, потенціал тощо Виникає необхідність формування нових інтегральних критеріїв оцінки розвитку підприємств, які б дали змогу охопити усі важливі сфери діяльності та успішність реалізації стратегій у зовнішньому середовищі, що і може слугувати предметом подальших наукових досліджень.

Бібліографічний список: 1. Афанасьев Н.В. Управление развитием предприятия: монография / Н.В. Афанасьев, В.Д. Рогожин, В.И. Рудыка. – Х.: ИД "ИНЖЭК", 2002. – 184 с. 2. Ивлев В. Balanced ScoreCard: альтернативные модели [Електронний ресурс] / В. Ивлев, Т. Попова. Режим доступа: www.balancedscorecard.ru/bsc878.html. 3. Цопа Н.В. Синтез системы оценки развития промышленного предприятия / Н.В. Цопа // Вісник економічної науки України. Донецьк: ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2010. – № 1 (17). – С. 143-146. 4. Спенсер Г. Изучение социологии // Философская и социологическая мысль. – 1992. – № 1. – С. 105-121. 5. Вехи экономической мысли. Экономика благосостояния и общественный выбор. Т. 4/ под общ. ред. А.П. Заостровцева. – СПб.: Экономическая школа, 2010. – 568 с. 6. Словник української мови / [за ред. І. Білодід]. – К.: Вид-во "Наукова думка", 1976. – 838 с. 7. Новий тлумачний словник української мови / Уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко. – К.: "Аконіт", 2001. – 864 с. 8. Економічна енциклопедія у трьох томах / [за ред. Б.Д. Гаврилишина]. – К.: Вид. центр “Академія”, 2002. – Т. 3. – 952 с. 9. Економічна енциклопедія: У 3-х т. Т.1 / [за ред. С.В. Мочерного]. – К.: Вид. центр "Академія", 2000. – 864 с. 10. Загородній А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – 4-те вид., випр. та доп. – К.: Т-во “Знання”, 2010. – 566 с. 11. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / [за ред. Р. Дяківа]. – К.: Міжнародна економічна фундація, 2000. – 704 с. 12. Тимощук М.Р. Планування соціально-економічного розвитку підприємств: монографія / М.Р. Тимощук, О.Є. Кузьмін, Р.В. Фещур та ін. – К.: УБС НБУ, 2007. – 449 с. 13. Друкер П.Ф. Задачи менеджмента в XXI веке / Ф.П. Друкер. – К.: Издательский дом “Вильямс”, 2001. – 270 с. 14. Каплан Роберт С. (сбалансированная система показателей. От стратегии к действию / Р.С. Каплан, Д.П. Нортон. – Пер. с англ. М.: ЗАО "Олимп-Бизнес”, 2003. – 304 с. 15. Редченко К. Показательное несогласие: [Електронний ресурс] / К. Редченко. Режим доступа: <http://www.iteam.ru/publications/strategy/section27>. 16. Вебер Юрген. На пути к активному управлению с помощью показателей: [Електронний ресурс] / Юрген Вебер, Утц Шэффер. Режим доступа: http://www.vasihevaa.narod.ru/ptpu/I8_5_00.htm. 17. Мельник О.Г.

Діагностика діяльності машинобудівного підприємства на засадах системи економічних індикаторів: [монографія] / О.Г. Мельник. Львів: Видавництво ДП "Видавничий дім" "Укрпол", 2009. – 188 с.

18. Кизима М.О. Збалансована система показників: монографія / М.О. Кизима, А.А. Пилипенко, В.А. Зінченко. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2007. – 192 с.

19. Нивен Пол Р. Сбалансированная система показателей шаг за шагом: Максимальное повышение эффективности и закрепление полученных результатов / Пол Р. Нивен. – [пер. с англ.]. – Днепропетровск: Баланс-Клуб, 2003. – 328 с.

20. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз [Текст] / В.Г. Андрійчук: монографія, 2-е вид. без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 292 с.

21. Дієсперов В.С. Оцінка діяльності сільськогосподарських підприємств за статистичними формами звітності / В.С. Дієсперов // Економіка АПК. – 2009. – № 9. – С. 68-73.

22. Швиданенко Г.О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: Монографія / Г.О. Швиданенко, О. І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2002. – 192 с.

23. Білошкурський М.В. Методологія оцінки ефективності господарської діяльності в антикризовому управлінні підприємствами: монографія / М.В. Білошкурський. – Умань: Видавець «Сочінський», 2010. – 180 с.

24. Кіндрацька П. Економічний аналіз: теорія і практика / П. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній. – Львів "Магнолія", 2007. – 440 с.

25. Горицкая Н. Комплексный финансовый анализ деятельности предприятия / Н. Горицкая // Справочник экономиста. – 2006. – № 6. – С. 66-72.

26. Економічна та майнова безпека підприємства і підприємництва. Антирейдерство: монографія / [Н.Б. Кирич, Б.М. Андрушків, Л.Я. Малюта та ін.]; під ред Б.М. Андрушківа Тернопіль: Тернограф, 2008. – 424 с.

Белко И.А. Теоретико-методические основы оценки уровня развития предприятия. Освещены предпосылки внедрения стратегического управления на предприятиях. Сделан акцент на необходимости разработки и совершенствования методических основ оценки развития предприятия как индикатора эффективности стратегического управления. Раскрыты существенные фактора влияния на формирование методических подходов к оценке развития аграрного предприятия. Сформирована система показателей оценки уровня развития предприятий, а также раскрыты назначение показателей эффективности, продукции, ресурсов (материальных, финансовых, трудовых, энергетических, информационных, нематериальных), операционной деятельности, системы менеджмента и уровня развития. Раскрыты

содержание и назначение каждой из предложенных групп оценки развития предприятия, которые характеризуют определенный аспект его деятельности. Отмечена необходимость формирования новых интегральных критериев оценки развития предприятий, которые бы позволили охватить все важные сферы деятельности и успешность реализации стратегий во внешней среде.

Belko I. Theoretical and methodological basis for assessing the level of the enterprise. Deals preconditions implementation of strategic management in enterprises. Made emphasis on the need to develop and improve the methodological principles of assessment of the company as an indicator of the effectiveness of strategic management. Reveals the most essential factor to influence the formation of methodological approaches to the assessment of the agricultural enterprise. The system of indicators to measure the level of enterprises and disclosed purpose performance, products, resources (material, financial, labor, energy, information, intangible), operations, management system and development level. The content and purpose of each of the proposed groups of indicators to measure the development company, describing some aspect of its activities. Emphasized the need to develop new criteria for evaluating integrated enterprise development that would enable you to reach all important activities and success of the strategies in the environment